

Anarhism și anarho-sindicalism în România

RÂVNA

2013

Cuprins

Paraschiv Stoianov	4
Panait Muşoiu	5
Eugen Relgis	6

Anarhismul în România apare în jurul anilor 1880, în cadrul mișcării socialiste românești și are o existență notabilă în perioada monarhiei. După venirea la putere a Partidului Comunist în 1947, nefiind permise mișcări politice alternative, mișcarea anarhistă sfârșește prin a fi complet reprimată. Acest scurt articol dorește să treacă în revistă o istorie pierdută, uitată și ignorată, prezentând o relatare a informațiilor descoperite până în prezent referitoare la întâmplări și personalități care promovau un ideal fără frontiere.

„Temniță și Exil”, memoriile lui Zamfir C. Arbore și activitatea sa, sunt primele care aduc la cunoștință această istorie. Cunoscut sub pseudonimul Ralli, Zamfir C. Arbore s-a născut pe 14 noiembrie 1848, în Cernăuți, ce aparținea în această perioadă imperiului Austro-Ungar. La 17 ani pleacă să studieze în Rusia, țară guvernată despotic de către țar. După o tentativă asupra vieții țarului, sfârșește în închisoare împreună cu alți studenți. Aici începe procesul său de politizare, descris în cartea sa, unde aduce mărturie realității deprimante a acestei țări și vorbește de omniprezența poliției secrete. Se alătură mișcării social-revoluționare în lupta armată împotriva regimului, dar datorită presiunii exercitate de către putere, se mută la Zurich în 1870, iar mai apoi în Geneva, unde îl cunoaște pe M. Bakunin. Deasemenea, colaborează cu Elisee Reclus și P.Kropotkin. Tot în Geneva, este directorul unei edituri, publicând și distribuind scrieri social-revoluționare și anarhiste. Printre multele sale contribuții se află scrierea unei cărți despre Comuna din Paris, publică ziarul Rabotnik (Muncitorul), e membru al Internaționalei I și a Federației Jura. După întoarcerea în Basarabia, încearcă să trimită 100 de arme ascunse în cărți pentru a sprijini rezistența armată. În același timp, luptă neîncetat împotriva antisemitismului și naționalismului, predominant în partidul social-democrat din acea vreme. Împărtășește dragostea de geografie cu Reclus și până la cei 84 de ani ai săi nu își abandonează idealul. Trăiește ultimii ani în București, unde lucrează pentru Institutul de Statistică și publică diverse ziare și reviste. Se stinge din viață pe 2 aprilie 1933.

Paraschiv Stoianov

Contemporanul său, Paraschiv Stoianov, de origine bulgară, născut la 30 ianuarie 1871, în Giurgiu, unde tatăl său, militant activ pentru eliberare națională a fugit de persecuția turcească. După școala primară din București, aderă la ideile socialiste în timpul liceului, apoi la anarhism după ce citește broșura lui Kropotkin „Un Apel către Tineri”. Astfel, înființează cenecluri de elevi ce studiau socialismul și anarhismul, răspândind anarhismul în rândul muncitorilor din România. În această perioadă, traduce o varietate de articole scrise de Malatesta, printre care „Pentru Alegători”, „Printre țărani” și „Anarhia”. Ulterior, e student al facultății de medicina din Paris între 1889-1890, unde participă la congresul studenților libertari, ce adoptă Manifestul Antimilitarist – semnat și de către Saverino Merlino. Stoianov este închis pe 26 aprilie 1890, împreună cu Merlino, în tipografia lui Gabriel Cabot, unde cei trei pregăteau publicarea manifestelor „Pentru Soldați” și „1 Mai”, cu ocazia celebrării primului întâi mai. Încarcerat în Mazas, e eliberat pe cauțiune și expulzat din țară în 1890, urmându-și drumul spre Elveția și Italia, unde participă activ în mișcarea anarhistă. Numele său se află pe lista poliției feroviare cu observația că trebuie supravegheat îndeaproape. Cu un prieten armean, Atabekian, pune bazele unei tipografii unde publica numeroase pamflete și broșuri. Având o situație financiară bună, se abonează la diverse publicații, ajută prizonierii și refugiații politici și contribuie la investigările lui Max Nettlau în elaborarea scrierilor lui Bakunin.

Menține legături stânse cu anarhiștii din România și Bulgaria, cărora le trimite material de propagandă. Deasemenea, îl vizitează pe Kropotkin în Londra, unde probabil a participat la congresul internațional socialist din 1896 ca delegat al Bulgariei. Toate aceste activități conduc la expulzarea sa din Elveția pe 15 decembrie 1899 și se întoarce în Italia, unde participă la agitațiile organizațiilor anarhiste, printre care se află pregătirea unei insurecții în Sicilia. Este expulzat și din Italia, trebuind să se întoarcă în Bulgaria. Considerat a fi un revoluționar periculos, i se interzice intrarea în Rusia, unde trebuia să asiste la un congres de medicină ca reprezentant al țării sale. În perioada revoltei marinarilor de la Potemkin, a fost unul din organizatorii unui colectiv de solidaritate. Este fondatorul facultății de medicină din Sofia în 1919, intruind numeroși chirurgi. Pune bazele primului și singurului sanatoriu de tuberculoză osoasă și e directorul spitalului universitar din Sofia, unde îngrijește numeroși camarazi persecutați de poliție. Paraschiv Stoianov a menținut corespondența în timpul vieții sale cu numeroși anarhiști, printre care Malatesta, Galeani, Merlino, Jean Grave, Michel Louise, Kropotkin, Nettlau, Zamfir Arbure. Se stinge din viața în 1941.

Panait Muşoiu

Se cunosc puține detalii despre Panait Muşoiu, editorul celei mai longevive reviste anarhiste din România, „Revista Ideei”, compusă din 10 ediții publicate între 1900 și 1915 (1916), despre care avem cunoaștere. Conținutul acestora abordează tematici precum ateismul, anarhismul, sindicalismul revoluționar, etica socială, sexualitatea, emanciparea femeii, antimilitarismul, astronomia, originea vieții pe pământ și așa mai departe. Numerele publicate în 1907 prezintă mărturiile victimelor revoltei țăranilor din acel an, contrastând cu tentativa regelui Carol I de a distruge documentele doveditoare ale crimelor produse de guvernare. Există și câteva note informative ale agențiilor de poliție referitoare la activitățile lui Panait Muşoiu și a influenței revistei, unde menționăm:

7/1. Referat: 22 Aug. 1907. Influența exercitată de publicațiunea anarhistă „Revista Ideei” (F.D.P.S.G. – DOSAR 81/1905)

Dacă din punctul de vedere al colaboratorilor și dirigitorului revistei, difuzarea ei în număr cât mai ridicat și în clasele sociale cele mai împeștrițate, poate fi un fapt îmbucurător, – din punct de vedere însă al liniștii interne a Statului, precum și al ordinii stabilite, împrejurarea aceasta prin pericolul ce prezintă, ar trebui să dea de gândit celor în drept.

În urma unei anchete ce am întreprins-o cu cea mai mare discrețiune, m-am putut ușor convinge, că opera de propagandă a ideilor libertare, săvârșită de conducătorii „Revistei Ideei” e mult mai întinsă și efectele ei mult mai dezastroase, de cât mi-ași fi putut-o închipui în primul moment. Am găsit colaboratori (unii sub forma de traducători ai operilor teoreticianilor anarhiști) aparținând celor mai diverse categorii sociale; aceștia au căutat să redea în românește, ceea ce li s'a părut că corăspunde mai bine concepțiunei ce și-au format-o /.../ și formează un simptom îngrijitor /îngrijorător –n.n/ al vremurilor de acum, e faptul, că tocmai acei, care prin situația lor în mecanismul Statului, sunt obligați să fie strajă neclintită a instituțiilor existente, – lăsând ca evoluția singură să săvârșească marea operă de regenerare, tocmai ei bruschează această evoluție, – erijându-se în avanmergătorii vremii „ce trebuie să curețe prin foc și sabie rugina groasă a instituțiilor moderne”. Kropotkin.

Am constatat prin colaboratori și mai ales prin susținătorii revistei, sub formă de „contribuiri voluntare” și „abonamente” preoți, profesori, învățători, C.F.R.-iști, funcționari administrativi de diverse categorii etc. „Revista Ideei” fiind lectura lor predilectă, e indiscutabil că dânsa corăspunde stării lor de spirit [...]

Rezoluție: 22 Aug 1907. La dosarul lui P. Muşoiu /ss/

Destinul „Revistei Ideei” îl urmărește pe acela al multor altor publicații a căror nume nu este cunoscut, fiind condamnată la ilegalitate, dispărând complet pentru mulți ani. Panait Muşoiu, editorul acesteia, moare pe 16 noiembrie 1944.

Eugen Relgis

În aceeași perioadă îl regăsim pe Eugen Relgis, născut la Iași pe 2 martie 1895. Pasiunea sa era poezia, scriind și publicând numeroase cărți începând cu 1912. Studiază arhitectura în București, iar în 1916 facultatea de litere și filozofie, neterminând studiile datorită intrării României în Primul Război Mondial. Profund marcat de acest eveniment, devine un pacifist convins, scriind studii sociale care vor urma a fi traduse în numeroase limbi. În 1922, este numit directorul bibliotecii societății culturale „Libertatea”, unde îl cunoaște pe Panait Mușoiu. În 1939, la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, se află în Paris și decide să se întoarcă în România. Este expulzat de către fasciști, care doreau să îl închidă, apoi e persecutat de partidul „comunist”, ulterior reușind să fugă clandestin în Argentina în 1947. Continuă spre Uruguay, unde, împreună cu Abraham Guillen și Gerard Gatti, e responsabil pentru salvarea arhivelor libertare trimise din Europa, dar sunt descoperiți și poliția confiscă toate documentele. E obligat să fugă din nou, de data aceasta în Brazilia, unde în 1953 îl cunoaște pe anarhistul Jose Oiticica, care dorește să-i traducă scrierile în portugheză. Moare pe 24 mai 1987, luptând mereu pentru o lume fără război și distrugere.

În cele din urmă, conform arhivelor AIT (Asociația Internațională a Muncitorilor – internaționala anarho-sindicalistă fondată în 1922 la Berlin), în 1930 au apărut mai multe grupuri libertare în România. Unul dintre acestea se afla în Cernăuți, organizat de Naftali Schnapp și care promova sindicalismul revoluționar. În absența posibilității de a crea sindicate reale și confruntându-se cu represiune severă, grupul de la Cernăuți s-a constituit ca o „Organizație de Propagandă Anarho-Sindicalistă” afiliată cu AIT. Conform datelor despre membrii Internaționalei, organizația a numărat în jur de 200 membri în 1930. [Presse-Dienst herausgegeben vom Sekretariat der IAA 1.04.1931. No. 5 (132).] – The Forgotten International, Volume 1, pp. 471–472. Aflăm și de Charles Fieber, muncitor în comerț din Cernăuți, care după ce a fost contactat de Zigmud Lehr, se alătură organizației. Aceștia primesc „Der Syndicalist” săptămânal din Germania. Din același grup mai fac parte David Stetner, Schnapp și Shmuel Ringel. Grupul de la Cernăuți, al cărui drapel negru purta inscripțiile „jos cu capitalismul și statul” era scos în afara legii și opera în mod ilegal. Se întâlneau săptămânal, iarna și vara, în locuințele private din mediul rural carpatic protejat de paznici, fiind interzis fumatul și consumul de alcool, iar produsele alimentare fiind complet vegetariene. Ulterior, grupul de propagandă anarho-sindicalistă din Cernăuți a fost distrus în 1932. Poliția a deținut 14 membri ai organizației, printre care pe studenții K. Buverg și Sonnenfeld, N. Schnapp, K. Gorowitz, M. Zetershau, Rozner, Royerstein, Samuel Vaysman, Morgenstein, Adolf Kiosh, Josif Kula, Veydenfeld, Donia și Geles. (Presse-Dienst... 2.06.1932. No. 7 (148).

Știri despre torturile extreme suferite de deținuții politici români a fost comunicat de Poly Vascautianu, studentul Feldman Jossy și alții. [Presse-Dienst ... 6.01.1933. No. 1 (156).] Ultimii membri au fost reprimați până la dizolvarea grupului în următorii ani. Se cunoaște că în 1934, David Stetner în vârstă de 30 ani intenționa să ajungă în Spania, dar primește ordinul de recrutare militară. Reușește să fugă în Polonia, dar este extrădat și trebuie să facă închisoare pentru dezertare până în 1937. Ulterior, reușește să ajungă în Paris, unde se stabilește. (Breve nota autobiografică di David Stetner // Boletino Archivo G. Pinelli. No. 15. Speciale. Anarchici ed ebrei. P. 13–14; M. Goncharok. Ashes from Our Fires. Historical Survey of the Yiddish Anarchist Movement. Jerusalem, 2002. Pp. 152–153.) – The Forgotten International, Volume 2, p. 195).

În concluzie, este necesară o cercetare viitoare pe această tematică, atât de către istorici și de către cei interesați, dar aceasta e îngreunată de lipsa de surse de documentare, distruse de-a lungul secolelor.

Este de datoria noastră să ne amintim de tovarășii din alte vremuri, care au luptat și au suferit imens pentru idealurile lor, pentru dragoste și libertate, pentru anarhism.

Biblioteca Anarhistă

RÂVNA
Anarhism și anarho-sindicalism în România
2013

Preluat la 16.12.2022 de la <https://iasromania.wordpress.com/>

ro.theanarchistlibrary.org